

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Μητροπολίτου πρώην Λεοντοπόλεως Σωφρονίου τοῦ Εὐστρατιάδου. Ἡ Θεοτόκος ἐν τῇ ὕμνογραφίᾳ. Ἀγιορειτικὴ βιβλιοθήκη τόμος 6ος. Paris 1930, Μέγα 8ον σελ. 96.

Ὁ ἀπὸ ἐτῶν λίαν γνωστός ὡς περισπούδαστος καὶ φιλόπonos συγγραφεὺς πλείστων Θεολογικῶν καὶ Ἱστορικῶν ἔργων Σεβ. Μητροπολίτης πρώην Λεοντοπόλεως τῆς κατ' Αἴγυπτον κ. Σωφρόνιος, μετὰ μακρὰν καὶ καρποφόρον διαμονὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἐκδίδαι ἤδη ἐν Παρισίοις τὰ πορίσματα τῶν ἐκεῖ μελετῶν του εἰς πολυσελίδους τόμους οἵτινες ὡς σύνολον θὰ ἀποτελέσωσι μνημειώδη ἐργασίαν ἐν τῷ κύκλῳ τῶν σπουδῶν περὶ τὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν καὶ Ἐκκλησιαστικὴν ὕμνολογίαν.

Ἐν πρώτοις ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ λογίου Ἀγιορείτου Γέρο. Ἀρκαδίου Ἱεροδ. τοῦ Βατοπεδινοῦ ἔτει 1924 ἔφερεν εἰς φῶς «Κατάλογον τῶν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Βατοπεδίου ἀποκειμένων Κωδίκων» μετὰ προλεγομένων, ἐκ σελίδων 280 μεγάλου 8ου σχήματος, καὶ ἐν ἔτει 1925 ἐν συνεργασίᾳ μεθ' ἑτέρου λογίου Ἀγιορείτου τοῦ Γέρο. Σπυρίδωνος Μοναχοῦ Λαυριώτου τοῦ Ἱατροῦ τοῦ διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀγγελικοῦ σχήματος μετωνομασθέντος Ἀθανασίου Μοναχοῦ «Κατάλογον τῶν Κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας» ἐκ σελ. 525 ὁμοίον μετὰ προλεγομένων. Ἀμφότεροι οἱ ἄνω κατάλογοι συμπληρώθησαν ἐν ἔτει 1930 διὰ τῆς ἐκδόσεως ἑτέρου τόμου ἐκ σελ. 125 «Συμπλήρωμα Ἀγιορειτικῶν καταλόγων Βατοπεδίου καὶ Λαύρας» μετὰ προλεγομένων, τὴν ἐκδοσιν δὲ ταύτην ἐπηκολούθησεν ἕτερος τόμος ὑπὸ τοῦ ἰδίου Σεβ. ἐκδοθεὶς μετὰ προλεγομένων του «Κατάλογος Κωδίκων τῆς Ἱερᾶς Σκήτης Κουσοκαλυβίων καὶ τῶν Καλυβῶν αὐτῆς συνταχθεὶς ὑπὸ Εὐλογίου Μοναχοῦ Κουρίλα Λαυριώτου» τοῦ πολυμαθοῦς καθηγητοῦ καὶ Πρωτεπιστάτου νῦν τῆς Ἱερᾶς Συνάξεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐκ μεγάλων σελ. 150.

Ἄλλ' ὁ Σεβ. συγγραφεὺς τὰς πνευματικὰς αὐτοῦ ὀδύνας ἔστρεψεν εἰδικεύσας αὐτὰς περὶ τὴν ὕμνολογίαν τῆς Θεοτόκου. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς Ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως, ὁ Σεβ. μετ' εὐλαβείας πολλῆς συνεδίασεν ἀρμονικῶς τὴν τιτανομαχίαν του δουλεύοντος Γένους καὶ τὴν ἀπολύτρωσίν του, μετὰ τὴν ἀμύχον συναρωγὴν τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου, ἣν Θεοτόκον οἱ Βυζαντινοὶ πρόγονοι ἡμῶν οὐχὶ ἀπαξ ἐπεκαλέσθησαν ἐν χαλεπαῖς χρόνοις πρὸς σκέπην τῆς Βασιλίδος τῶν Πόλεων, καὶ πολλάκις παιάνας ἔμελιναν διὰ τὰ νικητήρια. Εἶδε ἄρα τὸ φῶς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος «Γεῦχος πανηγυρικὸν ἐπὶ τῇ Ἑκατονταετηρίδι τῆς ἀνεξόριστίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ Θεοτόκος ἐν τῇ Ὑμνογραφίᾳ» προῖόν τῆς ἐνδομύχου τοῦ Σεβ. συγγραφέως εὐλαβείας πρὸς τὴν Μητέρα τοῦ Σωτήρος, τὴν ἀπ' αἰῶνων σκέπουσαν τὸ Γένος ἡμῶν. Ὁ τόμος εἰς μέγα 8ον ἔξ 100 σελίδων ἀφιερῶται εἰς μνήμην τοῦ ἀοιδίμου πρὸ μικροῦ θανόντος πολιτευτοῦ Γεωρ. Ἀβέρωφ, οὗ ἡ εὐσεβὴς σύζυγος ἔξ εὐλαβείας

πρὸς τὴν Θεοτόκον ἐχορήγησε διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἔκδοσιν, ἔπεται δὲ παιᾶν τοῦ Σεβ. συγγραφέως πρὸς τὴν ἀήτητον Στρατηγὸν μὲ λαμπρὰν ποιητικὴν ἔξαρσιν ἐν λόγῳ περὶ καλλιπετεῖ. «Πλατύνωμεν τὸ τόμα καὶ τὸν πόνον περικρύπτοντες καὶ συμπνίγοντες καὶ τῇ πανάγῳ Παρθένῳ τῇ σάλπιγγι τῶν ἀσμάτων τὰ νικητήρια ἄσωμεν, ὅτι ἠτοίμασε τράπεζαν ἐξ ἐναντίας τῶν θλιωάντων ἡμᾶς» ἔδει ὁ Σεβ. συγγραφεὺς, καὶ ἀναπολῶν τὴν ἄλωσιν φαντάζεται τὸν Θρηῖνον τῶν πιστῶν καὶ τὸν θόρουβον τῆς μάχης «κτύποι ἀρμάτων ἔξωθεν, κτύποι δακρῶν ἔσωθεν, βρονταὶ ἔξωθεν λύσσης ἀστραπαὶ ἔνδοθεν πίστεως». Μετὰ τὸν λαμπρὸν τοῦτον πρὸς τὴν Θεοτόκον ἔπαινον, ἔπεται πρόλογος ἐπεξηγῶν τὸ ὄλον ἔργον.

Ὁ Σεβ. συγγραφεὺς ἀπεταμίευσεν ἐν τῷ προκειμένῳ τόμῳ ὡς ἐργώδης μέλισσα, ἐκ τοῦ συνόλου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ὑμνογραφίας τῆς τε γνωστῆς καὶ ἀγνώστου χειρογραφικῆς, ἀνεκδότου καὶ ἐκδεδομένης ποιήσεως, περιλαβὼν ἐν τῷ τόμῳ κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν πάντα τὰ ὀνόματα δι' ὧν οἱ ὑμνογράφοι τὰς εὐχαριστηρίους αὐτῶν ᾠδὰς ἐξέπεμπον δοξολογοῦντες τὴν Μαριάμ, καὶ κοσμοῦντες τὴν χάριν Αὐτῆς. Θὰ προσελάμβανε δὲ ἀπεράντους διαστάσεις τὸ ἔργον, ἐὰν ὁ Σεβ. συγγραφεὺς δὲν περιώριζε τὴν ἔρευναν αὐτοῦ εἰς μόνους τοὺς ποιητάς, ἀθίκτους ἀφήσας τοὺς πανηγυρικοὺς λόγους τῶν Πατέρων, μόνον ἐν τέλει προστεθέντων, ἀνεκδότου Λόγου πρὸς τὴν Θεοτόκον Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐκ κώδικος τῆς Λαύρας, καὶ τῶν ἐπιθέτων εἰς τὴν Θεοτόκον ἐκ τοῦ β' Λόγου Ἀνδρέου τοῦ Κρήτης καὶ Ἰωάννου τοῦ Εὐχαΐτων.

Τοιοῦτον τὸ προκείμενον ἔργον δι' ὅπερ δικαίως ὁ Σεβ. συγγραφεὺς ἀναγράφει «οὐδὲν ἔθνος οὐδεμία γλῶσσα οὔτε ἡδυνήθη, οὔτε θὰ δυνηθῆ ποτε νὰ προσεγγίσῃ τὰ ὕψη εἰς ἃ ἀνήλθε τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα, οὐδὲ νὰ πλέξῃ ὕμνον εἰς τὴν Θεοτόκον παρόμοιον χαλκυθέντα εἰς καιούσαν τῆς πίστεως κάμινον».

Ὁ χαλκέντερος συγγραφεὺς ἐν τοῖς προλεγομένοις προαναγγέλλει τὴν ἔκδοσιν τῆς τοῦ Ἁγίου ἀφορῶσαν ποιήσεως ἐκ 12 τόμων κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἐντύπων Μηναίων διπλασίων ὁμῶς εἰς ὄγκον ἐν Ἀγγελίᾳ δ' ἐσχάτως ἐκδοθήσει προαναγγέλλει τὴν ἔκδοσιν εἰς τόμους 20 τῇ συνεργασίᾳ Ἁγιορειτῶν Πατέρων τῶν ποιητικῶν ἀγιολογικῶν μνημείων εἰς τεύχη ἐκ τυπογραφικῶν φύλλων 15 ἕκαστον εἰς σχῆμα μέγα ὄγδοον διστήλον, ἐν οἷς «ἡ Ἐκκλησία πᾶν ὅτι ἐν τῇ διαρροῇ τῶν χρόνων ἐνομιζέτο ἀπωλεσθὲν θὰ ἐπανεύρῃ...ὡς ὁ πολυῦμνητος Κανὼν τῆς Κασσιανῆς τοῦ ὁποίου μόνον τοὺς Εἰρημοὺς μέχρι τοῦδε ἐγνωρίζομεν (κύμαι θαλάσσης)...καὶ τὰ περισσότερα καὶ ὑψηλότερα προίοντα τῆς μεγάλης διανοίας τοῦ Ρωμανοῦ καὶ Δαμασκηνοῦ καὶ Κοσμᾶ καὶ λοιπῶν ἄγνωστα ὄντα».

Ἐν Καρδίτῃ

† Ὁ Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων ἱερεὺς ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Κωνσταντίνου Ν. Καλλινίκου, πρωτοπρεσβυτέρου. Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἱερὸν Ψαλτῆρα. Δύο τεύχη ἐκ σελ. 424+410. Ἀλεξάνδρεια 1929.

Βιβλιογραφοῦντες πρὸ δύο ἐτῶν ἐν τῇ «Θεολογίᾳ» (1929 σελ.

89--90) τὴν Εἰσαγωγὴν εἰς τὸν Ἰ Ψαλτῆρα τοῦ πατρὸς Καλλινίκου προηγγέλλομεν ἄσμενοι, ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἠθέλομεν ἐπανέλθει εἰς τὴν αὐτὴν ὅπως βιβλιογραφῆσωμεν τὸ ὑπὸ τὸ πειστήριον τότε εὐρισκόμενον ὑπόμνημα τοῦ σοφοῦ ἡμῶν κληρικοῦ εἰς τὸν Ἰ. Ψαλτῆρα, ὅπερ πολὺ χαιρομεν ὅτι κρατοῦμεν ἀνὰ χεῖρας. Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἀριθμοῦν περὶ τὰς 835 σελίδας, εἰς ἃς δὲν συμπεριλαμβάνονται αἱ 232 σελίδες τῆς Εἰσαγωγῆς, τυγχάνει ἐν ἓκ τῶν ὑπαρχόντων μεγαλυτέρων ὑπομνημάτων εἰς τὸ ἕξ ὅλης τῆς Π. Διαθήκης ἀείποτε οἰκειότατον εἰς τὸν χριστιανικὸν κόσμον Ψαλτηρίον. Εἶναι δὲ τοῦτο καὶ τὸ πρῶτον πλήρες νοελλογικὸν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο βιβλίον ὑπόμνημα, ὅπερ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐπιστημονικόν, τῶν σχετικῶν ἔργων τοῦ Πατριάρχου Ἰεροσολύμων Ἀνθίμου (ἐκδόσις Κλεόπα 1855), τοῦ Ἀπ. Μακράκη (1887) καὶ τοῦ Ι. Μαρτίνου μὴ ἐχόντων ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα τοῦ δὲ ἡμετέρου ὑπομνήματος ἀναφερομένου μόνον εἰς ὠρισμένον τμήμα τοῦ Ψαλτηρίου. Ἐκάστου ψαλμοῦ προτάσσεται κατάλληλος ἐπιγραφὴ δηλωτικὴ τοῦ θέματος αὐτοῦ καὶ ἰδιαιτέρα εἰσαγωγὴ, ἔνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ εἶδους τοῦ ἐρμηνευθησομένου ψαλμοῦ, ἢ παντοδαπῆ ἀξία αὐτοῦ, τὰ περιστατικὰ αὐτοῦ, ἢ πρὸς ἄλλους ψαλμοὺς συγγένεια κ.τ.τ. Παρατίθεται δ' ἔπειτα τὸ κείμενον κατὰ τοὺς Ο' καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ ἐρμηνεία. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη ἔχει μὲν ἐποικοδομητικὴν χροιάν, εἶναι δ' ὅμως καὶ ἐπιστημονικῶς ἐμπεριστατωμένη, διότι εἶναι κατὰ βάσιν γραμματικὴ καὶ ἱστορικὴ ἐρμηνεία ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν διακρίβωσιν τοῦ νοήματος ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπὸ τὸ φῶς τῶν παλαιῶν μεταφράσεων καὶ τοῦ μασσοριτικοῦ κειμένου, τῆς πρωτοτύπου γλώσσης τοῦ ὁποῖου ἐγκρατῆς τυγχάνει ὁ πατὴρ Καλλίνικος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆ βοήθειά πλείστον καὶ κρατίστην ἐρμηνευτῶν, παλαιῶν καὶ νεωτέρων καὶ οὐκ ὀλίγων σχετικῶν βοηθημάτων. Ὅθεν ἐν τῷ ὑπομνήματι τούτῳ συνδυάζεται ἄριστα ὁ ἐπιστημονικὸς μετὰ τοῦ ἐποικοδομητικοῦ (πρακτικοῦ) χαρακτῆρος τῆς ἐρμηνείας. Ὁ τοιοῦτος συνδυασμὸς, ὅστις ἐάν ἐγένετο ἐν γαλλικῷ ἢ ἀγγλικῷ ἢ γερμανικῷ ὑπομνήματι θὰ ἐφέγετο, θὰ εἶναι εὐπρόσδεκτος ἐν ὑπομνήματι ἑλληνικῷ, ὁ συντάκτης τοῦ ὅποιου, ἀποβλέπων εἰς τὴν παντελεῖ ἑλλειψιν συγκεχροτισμένων ἑλληνικῶν βοηθημάτων, ἠθέλησε δι' ἐνὸς βιβλίου νὰ θεραπεύσῃ πρακτικῶς ἅμα καὶ ἐπιστημονικῶς ἀνάγκας. Ἰδιαιτέρως φαίνονται ἡμῖν ἄξια ἀναδείξεως τὰ ἑξῆς προτερήματα τοῦ ὑπομνήματος τούτου. α') Ὅτι χρησιμοποιεῖται ἐν αὐτῷ ἐπαρκῶς τὸ μασσοριτικὸν κείμενον κατ' ἀντιβολὴν πρὸς τοὺς Ο'. β') Ὅτι παρατίθενται διαφυλῶς καὶ αἱ γνώμαι παλαιῶν Ἑλλήνων ἐρμηνευτῶν οἵτινες, καίπερ ἀγνοοῦντες κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν ἑβραϊκὴν, οὐχ ἦττον ὅμως διὰ τε τῆς λιπαρᾶς μελέτης τοῦ ψαλτηρίου, διὰ τε τῆς διαισθήσεως καὶ διὰ τῆς συγγενοῦς (kongenial) πρὸς τὴν ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ παλλομένην θερησκευτικὴν ζωὴν εὐσεβείας αὐτῶν, πολλάκις, κατ' ἀπροσδοκῆτως εὐστοχον τρόπον, εἰσδύουσιν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ψαλμῶν καὶ ἀποδίδουσιν αὐτὸ (Πρβ. μάλιστα τὸ ὑπόμνημα τοῦ Θεοδώρητου). γ') Ὅτι παραλλήλως πρὸς τὴν φιλολογικὴν καὶ πραγματικὴν, δὲν παραμελεῖ τὸ παράπαν οὐδὲ τὴν λεγομένην θεολογικὴν ἐρμηνείαν, ἣν μάτην ἀναζητεῖ τις ἐν τοῖς πλείστοις τῶν νεωτέρων ὑπομνημάτων τῆς

ἀγ. Γραφῆς καὶ ἥς ἡ νοσταλγία κατέστη ἀρκούντως αἰσθητὴ κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους (πρβ. μάλιστα διαλεκτικὴν θεολογίαν). Καὶ δ' Ὅτι ζωηρῶς ἀντηχοῦσιν ἐν τῇ εὐσεβεῖ καρδίᾳ τοῦ συγγραφέως οἱ θρησκευτικοὶ παλμοὶ τοῦ υπερόχου τούτου βιβλίου καὶ πολὺ βοηθεῖται ὑπ' αὐτοῦ ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸ νὰ συναισθανθῇ καὶ αὐτὸς τὸ ὕψος καὶ τὸ βάθος τῆς θρησκευτικότητος αὐτοῦ. Εἰς τοῦτο δὲ συντελεῖ καὶ τὸ ἀπὸ ἐπόψεως λεκτικοῦ ἐπαγωγόν, ἐφ' ᾧ διακρίνονται καὶ τὰλλα ἔργα τοῦ συγγραφέως. Καθ' ὅλου εἰπεῖν τὸ ὑπόμνημα τοῦτο εἶναι ἀναντιρρήτως πολλῶν μόχθων προϊόν, προϋποθέτει μελέτας μακρὰς καὶ συντόνους, εὐστόχως δὲ προτάσσεται αὐτοῦ ὡς ἄριστον τὸ τέλος τοῦ ἐπιλόγου τοῦ εἰς τοὺς ψαλμοὺς ὑπομνήματος τοῦ Θεοδώρητου, καταλήγοντος ὡς ἐξῆς «Ἄ γὰρ εὐρεῖν ἠδυνήθημεν ἀφθόνας ἅπασι προτεθείκαμεν. Ἄ παρὰ τῶν πατέρων ἐδιδάχθημεν τοῖς μεθ' ἡμᾶς προσενεγκεῖν ἐσπουδάσαμεν». Ἄν δ' εἰς τὰς ἀρετὰς τοῦ βιβλίου προστεθῇ καὶ ἡ εὐπρόσωπος ἐξωτερικὴ αὐτοῦ ἐμφάνισις, τότε βεβαίως θὰ δικαιούται τις νὰ εἴπῃ ὅτι πράγματι ὁ συγγραφεὺς οὐδεμιᾶς θυσίας ἐφείσθη, ὅπως παρουσιάσῃ εἰς τοὺς Ἑλληνας ἀναγνώστας αὐτοῦ ἔργον ὅσον ἠδύνατο ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἄριστον.

Θὰ ἀνέμενέ τις ἴσως παρὰ τοῦ γράφοντος τὰς γραμμὰς ταύτας νὰ ὑποδείξῃ καὶ ἀτελείας ἐν τῷ μετὰ χεῖρας ὑπομνήματι, ἀτελείας ὧν βεβαίως οὐδὲν ἀνθρώπινον ἔργον τυγχάνει ἀπηλλαγμένον. Ἄλλὰ δὲν βλέπομεν εἰς τί θὰ ὠφέλει ἡ ὑπόδειξις ἐποσειωδῶν τινων ἐλλείψεων ἐν βιβλίῳ γραφέντι ἄνευ ἀξιώσεώς τινος καὶ ἄνευ ἰδιοτελείας τινός, εἰ μὴ ἐξ ἀγνοῦ ζήλου καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἐν βιβλίῳ τέλος, διὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ ὁποίου ὁ πατὴρ Καλλίνικος, δικαιούται νὰκούσῃ μόνον λόγους τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης ἐκ μέρους τῆς τε Ἐκκλησίας, τῆς τε ἑλληνικῆς θεολογίας καὶ τοῦ ἔθνους.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

M. Jugie, Theologia dogmatica christianorum Orientalium ab Ecclesia Catholica dissidentium. Tomus III Theologiae dogmaticae Graeco-Russorum expositio de Sacramentis seu Mysteriis, Parisiis 1930. Tomus IV De novissimis—de Ecclesia, Parisiis 1931.—Συνεχίζων τὸ πολῦτιμον δογματικὸν αὐτοῦ ἔργον ὁ καθηγητὴς Μαρτίνος Jugie πραγματεύεται ἐν μὲν τῷ τρίτῳ τόμῳ Περὶ Μυστηρίων ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν θνησκόντων καὶ περὶ Ἐκκλησίας κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων καὶ ῥώσων θεολόγων καὶ τῶν Λειτουργικῶν βιβλίων τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ φιλόπονος συγγραφεὺς, γινώσκων οὐ μόνον τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ρωσικὴν γλώσσαν, ἀποδεικνύει καὶ ἐν τοῖς παρῶσι τόμοις τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ βαθὺς ἐρευνητὴς καὶ γνώστης τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας, ἐκτίθει δ' ἐπιστημονικῶς καὶ λίαν ἐμπεριστατωμένως τὰ διάφορα θέματα. Ἄλλὰ προτιθέμενος ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ ἵνα δικαιολογήσῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἐν οἷς αὐτὴ διαφωνεῖ πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἐρευνᾷ διὰ μακρῶν θεμάτων τινα καὶ ἀναρεῖ τὰς γνώμας τῶν ὀρθοδόξων διὰ τῶν συνήθων καὶ γνωστῶν ἐπιχειρημάτων. Ὁ κ. Jugie προσπαθεῖ ν' ἀποφεύγῃ τὸ ἀνευλαβὲς ὕψος, ὅπερ ἐν τοιοῦτοις ζητήμασι μεταχειρίζονται συνήθως οἱ λατῖνοι θεολόγοι, ἀπαθῶς μᾶλλον καὶ ψυχραίμως ἐκτιθέμενος τὰ ζητήματα. Ἡ συγγραφὴ αὐτοῦ εἶναι χρήσιμος καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις θεολόγοις, χρησιμωτέρα δὲ θὰ ἦτο ἂν ἀδημοσιεύετο ἐν προσιωτέρῳ τινι νεωτέρῳ γλώσσῃ καὶ δὴ τῇ Γαλλικῇ, ἐν ἣ συνήθως συγγράφει ὁ ἐλλογιμώτατος ἀσσομποιονιστὴς μοναχός.

Γενναδίου Σχολαρίου ἅπαντα τὰ εὐρισκόμενα. Oeuvres complètes de

Gennade Scholarios pulliées pour la première fois par Mgr Louis Petit, X. A. Siderides, Martin lugie, tome II Traitées polemiques sur la procession du Saint—Esprit, Paris 1929, tome III Oeuvres polemiques—Question theologiques—Ecrits apologetiques, Paris 1930. Καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ L. Petit καὶ τοῦ Σ. Σιδερίδου συνεχίζεται ἡ ἔκδοσις τῶν συγγραμμάτων ὑπὸ τοῦ τρίτου τῶν μετ' αὐτῶν συνεργασθέντος Μαρίνου Jugie. Ἐν τῷ β'. τῶν ἀνωτέρω τόμων δημοσιεύονται τοῦ Γενναδίου Σχολαρίου αἱ δύο ἐκτενεῖς πραγματεῖαι περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγ. Πνεύματος κατὰ Λατίνων καὶ ἡ τρίτη σύντομος, ἐν δὲ τῷ γ'. συνεχίζονται τὰ ἀντιλατινικὰ ἔργα αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος καὶ τινὰ κατὰ τῶν ἐνωτικῶν. Ἐπίσης παρατίθενται πραγματεῖαι ἀντιρρητικαὶ κατὰ Βασιλαμιτῶν, κατὰ σιμωνίας, κατὰ Ἰουδαίων, ἐν εἶδει διαλόγου καὶ ἄλλα, ἐξ ὧν καταδεικνύσται ἡ εὐρυμάθεια καὶ τὸ πολυμερές τῆς ἐρευνῆς τοῦ Σχολαρίου.

Κλεάνδρου Στρατιώτου, Κατηχητικὴ ἢ θρησκευτικὴ διδασκαλία καὶ ἀγωγή κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Τομ. Α' αὐτοτελής, Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1929. Ὁ Καθηγητὴς τῶν φιλοσοφικῶν καὶ παιδαγωγικῶν μαθημάτων ἐν τῷ Ἱεροδιδασκαλείῳ τῆς ἁγ. Ἀναστασίας, γνωστός καὶ ἐξ ἄλλων πραγματειῶν αὐτοῦ περιέλαβεν ἐν τῷ αὐτοτελεῖ τούτῳ τόμῳ τῆς Κατηχητικῆς πάντα τὰ εἰς τὴν Γενικὴν Κατηχητικὴν ἀναγόμενα θέματα. Μετὰ τὴν μακρὴν Εἰσαγωγὴν διηρημένην εἰς δύο κεφάλαια καὶ πραγματευομένην περὶ τῆς ἐννοίας τῆς Κατηχητικῆς καὶ τῆς ἱστορίας αὐτῆς καὶ ἐν γένει τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας, ἐξετάζεται τὸ πρόσωπον τοῦ Κατηχητοῦ καὶ τὰ προσόντα αὐτοῦ, ἡ θέσις τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος ἐν τῇ σειρά τῶν λοιπῶν μαθημάτων, ἡ σχέση τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Σχολὴν, ἡ ὕλη τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος καὶ ἡ ἀξία τῶν διαφορῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων. Ἐφεξῆς εἰσερχόμενος ὁ σ. εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν διαφορῶν μαθημάτων, διαπραγματεύεται περὶ τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, τῆς Ἁγ. Γραφῆς, εἰδικώτερον δὲ περὶ τῆς Κατηχίσεως, τῶν ἱερῶν ἡσμάτων καὶ τῆς Ἠθικῆς. Μετὰ δὲ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀρχῶν τῆς Γενικῆς διδακτικῆς ἢ Μεθοδολογίας ἐκθέτει τὰς μορφαὶ καὶ τοὺς τρόπους τῆς διδασκαλίας, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ διάφορα ἐποπτικὰ μέσα. Οὕτω δὲ παρέσχεν ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ ἐν ἐπιστημονικῇ καὶ συστηματικῇ ἀκρίσει πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ παραστήσῃ τὴν ὅλως ἐξειρηστικὴν σημασίαν τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος καὶ πᾶν ὅ,τι ὀφείλει νὰ γινώσκῃ ὁ διδάσκαλος τοῦ μαθήματος τούτου. Ὑπὸ τὴν Κατηχητικὴν μὲν ἐννοεῖ ὁ σ. τὸν ὅλον κύκλον τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων ὑπὸ δὲ τὸν Κατηχητὴν τὸν διδάσκαλον αὐτῶν, δι' ὃν τὸ ἀνωτέρω πόνημα ἀποτελεῖ χρησιμώτατον καὶ ἀπαραίτητον δηγόν.

N. de Baumgarten, Chronologie ecclésiastique des terres russes du Xe au XIIIe siècle (Orientalia Christiana XVII—1) Roma 1930.—Εἶναι γνωστὴ ἡ ἑλλημικὴ ἐπακριβῶν εἰδήσεων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τῶν Ρώσων μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ μέχρι τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Μογγόλων (1239) Τὸ κενὸν τοῦτο ἀναπληροῖ ἡ ἀνωτέρω χρονολογία συντεταγμένη μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας, ἐπὶ τῇ βάσει πάντων τῶν ρωσικῶν Χρονικῶν, τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων καὶ πάσης ἄλλης πηγῆς.

M. viller S. I. Aux sources de la spiritualité de Saint Maxime. Les oeuvres d'Evagre le Pontique (Extrait de la Revue d'Ascétique et de Mystique) Toulouse 1930.—Ὁ ἁγ. Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς (†662) ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται ὡς εἰς τῶν βαυτιτέρων «μυστικῶν» θεολόγων, ἀλλὰ παρατηρήθη ἤδη ὅτι πολλὰς τῶν θεωριῶν αὐτοῦ παρ' ἄλλων θανείζεται ἐνίοτε δὲ κατὰ λέξιν. Ὁ σ. τῆς παρουσίας πραγματείας ἀποδεικνύει δι' ἐμπεριστατωμένης ἐρευνῆς ὅτι ὁ Μάξιμος πολλὰ ἐδανείσθη παρ' Ἐθαγόριου τοῦ Ποντικῆ, τοῦ ὁποῦοι τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν βυζαντινὴν μυστικὴν θεολογίαν θεωρεῖ μεγάλην. Ἐνδιατρίβει ἰδίως περὶ τοὺς ψυχολογικοὺς ὄρους, τὴν μεταξὺ πρακτικῆς καὶ γνωστικῆς ζωῆς διάρκειον, τὴν τριπλῆν διαίρεσιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς, (πρακτικῆ, φυσικῆ ἢ θεωρητικῆ, θεολογία), τὴν σειράν τῶν ἀρετῶν ἐν

τῆ ἐνεργῶ ζωῆ, τὴν πρακτικὴν ζωὴν, τὰ κινουῦντα τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὰ καλὰ, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν γνῶσιν, τὰς πέντε «θεωρίας» καὶ ἄλλα.

G. Hofmann S. I. Concilium Florentinum. I. Erstes Gutachten der lateiner über das Fegfeuer. Text mit Einführung (Orientalia Christiana vol. XVI—3) Roma 1929—II. Zweites Gutachten der lateiner über das Fegfeuer. Text mit Einführung (Orientalia Christiana, vol. XVII—2) Roma 1930—Εἰς τὸ γνωστὸν ὅτι ἐν τῇ ἐν Φερράρα Συνόδῳ τῆ 4 'Ιουνίου 1438 ὁ Καρδινάλιος 'Ιουλιανὸς Καισαρίνης ἀνέπτυξε τὴν διδασκαλίαν τῆς Λατινικῆς 'Εκκλησίας περὶ τοῦ Καθαρητοῦ πυρὸς προφορικῶς εἰτα δὲ ὑπέβαλε καὶ γραπτῶς τὴν ἐκθεσὶν αὐτοῦ. 'Ο μακαρίτης L. Petit ἀνευρῶν ἐν κώδικι τῆς 'Αμβροσιανῆς Βιβλιοθήκῃς τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τῆς ἐκθέσεως ταύτης, ἐδημοσίευσεν αὐτὸ (ἐν Patrologia orientalis, XV, 1920, σ. 25-38). Τὸ κείμενον τοῦτο εἶναι πληρέστερον τοῦ λατινικοῦ, ὅπερ εἶχε διασῶσει ὁ παπικὸς νοτάριος 'Ανδρέας St. Druce 'Ἄλλ' ἠτύχησεν ὁ L. Petit νὰ εὑρῇ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ ἀγ. Μάρκου τῆς 'Ενετίας νέα λατινικά κείμενα τῆς ἐν λόγῳ ἐκθέσεως τῶν λατίνων περὶ τοῦ Καθαρητοῦ, συμπληροῦντα τὸ πρῶτον εὑρεθὲν κείμενον. 'Ο G. Hofmann ἑλλογιμώτατος μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν 'Ιησουϊτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τριῶν κωδικῶν ἀπήρτισε τὸ πληρὲς κείμενον τῆς πρώτης ἐκθέσεως τῶν λατίνων ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἀνωτέρω τευχῶν. Τῇ 14 'Ιουνίου 1438 ὁ Τραπεζοῦντος Βησσαρίων ὑπέβαλεν εἰς τὴν καταρτισθεῖσαν δεκαμελῆ 'Επιτροπὴν τῆς Συνόδου ἐκθεσὶν ἀναιροῦσαν τὴν περὶ Καθαρητοῦ πυρὸς διδασκαλίαν τῆς Λατινικῆς 'Εκκλησίας. Τῇ 27 'Ιουνίου 1438 ἀνταπήνησαν οἱ λατῖνοι προφορικῶς καὶ γραπτῶς. Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τῆς ἀνταπαντήσεως ἐδημοσίευσεν ὁ L. Petit, τὸ δὲ λατινικὸν δημοσιεύει ἐν τῷ ἀνωτέρω β'. τεύχει ὁ Hofmann ἐκ κώδικος τῆς βιβλιοθήκῃς τοῦ ἀγ. Μάρκου 'Ενετίας.

P. Chrysostomus Baur, Johannes Chrysostomus und seine Zeit, I, Antiochien, München (Max Hueber). 1929. 'Εν προηγουμένῳ τεύχει τῆς «Θεολογίας» ἀνεγράψαμεν τὸν β' τόμον τῆς παρουσίας ἀξιολόγου συγγραφής, μὴ ἔχοντες ἐτι ὑπ' ὄψει ἡμῶν τὸν α' τόμον. Οὗτος περιλαμβάνει τὰ κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ζωῆς καὶ δράσεως τοῦ ἁγίου 'Ιωάννου Χρυσοστόμου μετὰ τῆς ἀναγραφῆς τῆς πλουσιωτάτης βιβλιογραφίας καὶ φιλολογίας. 'Ο αἰδεσιμώτατος Χρυσόστομος Baur ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνον παρεσκεύαζετο πρὸς τὴν συγγραφὴν ταύτην. Τῷ 1907 ἐδημοσίευσεν σχετικὴν σπουδαιοτάτην βιβλιογραφικὴν πραγματείαν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν St. Jean Chrysostome et ses œuvres dans l'histoire littéraire. Τὴν ἐν τῇ πραγματείᾳ ἐκείνῃ δημοσιευθεῖσαν βιβλιογραφίαν προσεπηύξησεν ἐν τῷ παρόντι α' τόμῳ τῆς λαμπρᾶς ταύτης συγγραφῆς. Δυστυχῶς οὐδαμῶς ὑπῆρξεν αὐτῷ προσεταιρῆται αἱ περὶ τοῦ ἁγ. 'Ιωάννου Χρυσοστόμου νεώτεροι ἑλληνικαὶ πραγματεῖαι καὶ δὴ ἡ τοῦ μακαρίτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βασιλείου καὶ τοῦ νῦν 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν Χρυσοστόμου. 'Ο,τι δὲ καὶ τοῦτον τὸν τόμον τῆς συγγραφῆς χαρακτηρίζει, εἶναι ἡ βαθεῖα μελέτη τῶν συγγραμμάτων τοῦ μεγάλου 'Ιεράρχου, ἅτινα καὶ ἀπετέλεσαν τὴν κυρίαν καὶ πολυχεύμονα πηγὴν τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης ἐργασίας. 'Ο συγγραφεὺς ἀναμφιβόλως παρεσκεύασε δι' ἐπιπόνου ἐρεῦνης καὶ μελέτης ἀρτίαν μονογραφίαν περὶ τοῦ ἁγίου 'Ιωάννου Χρυσοστόμου καὶ δαφυλῶς διαφωτίσας τὰ γεγονότα ἐν αἷς διήγυσε τὸ στάδιον τῆς ἐνδόξου δράσεως αὐτοῦ ἐκαλλιτέχνησε ζωηρὰν καὶ ἀπληκρῶσμένην αὐτοῦ εἰκόνα. 'Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἐπόμενης τῆς ἐκτυπώσεως ἡ συγγραφὴ αὕτη ἔχει τι τὸ ἰδιάζον, τιμῶνται δὲ ἀμφότεροι οἱ τόμοι ἐν τῷ Βιβλιοπωλείῳ τοῦ Μονάχου Max Hüber M. 22.50 ἄδεται καὶ δεδεμένοι M. 27.50.

I. B. Frey C. S. Sp., La signification du terme Πρωτότοκος d' après une inscription juive, Biblica, Vol. 11, Fasc. 4. Roma 1930. 'Ο Γραμματεὺς τῆς Ποντιφικῆς Βιβλικῆς 'Επιτροπῆς I. B. Frey ἐν τῇ ἀνωτέρω πραγματείᾳ αὐτοῦ ἐκτιθέμενος τὰς ἐπὶ τοῦ χωρίου Λουκ 1,7 «καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον» ἀπὸ τῶν πρώτων αἰῶνων ἐξενεχθείσας γλώσσας, ἐπίστησε τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς τῷ 1922 ἀνακαλυφθείσης καὶ δημοσιευθείσης ὑπὸ C. C. Edgar (More tomb-stones from Tell el Yahoudieh, ἐν Annales du

Service des Antiquités de l' Egypte 22, Le Caire 1922, σ. 7—16). Ἡ ἐπιγραφή ἀνευρέθη ἐν Tell el Yehoudieh τῇ ἀρχαίᾳ πιθανῶς Λεοντοπόλει, ἐν νεκροπόλει Ιουδαϊκῆ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἑλληνιστὶ συνεταγμένη παρίσταται ἡ Ἀρσινόη λαλοῦσα ἀπὸ τοῦ τάφου αὐτῆς καὶ λέγουσα ὅτι νεαρά ἔτι οὐσα ἔμεινεν ὄρφανῇ πατοῦς, ἐνηλικιωθεῖσα δὲ συναξεύχθη μὲν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς τῷ Φαβείτῃ, ἀλλὰ κατὰ τὰς ὁδίας τοῦ πρωτοτόκου τέκνου αὐτῆς ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς τύχης εἰς τὸ τέλος τοῦ βίου αὐτῆς ἀχθεῖσα.

«Ὡδεῖν δὲ Μοῖρα

πρωτοτόκου μὲν τέκνου πρὸς τέλος ἦγε βίου».

Ἡ ἐπιγραφή φέρει καὶ χρονολογίαν ἔτους κβ' καὶ μηνὸς Μεχεῖρ β'. Τὸ 25 ἔτος εἶναι τῆς βασιλείας τοῦ Αὐγούστου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὡς μαρτυροῦσι καὶ ἄλλαι ἐπιτάφιοι ἐπιγραφαὶ τῆς αὐτῆς νεκροπόλεως, ἐπομένως τὸ ἀνωτέρω ἔτος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 5ον ἔτος π. Χ. Ὡστε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ «πρωτότοκος» ἐσήμαινε καὶ τὸν «μόνον» ἐν ἀπολύτῳ ἔννοίᾳ.

G. de I e r p h a n i o n S. I., Bulletin d' archéologie chrétienne Byzantine et Slave, Orientalia Christiana vol. XX-2, Roma 1930. Ὁ Μαν γνωστὸς ἐκ τῶν χριστιανικῶν ἀρχαιολογικῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν τῆς παρούσης πραγματείας συγγραφεὺς ἐκτίθεισιν ἐν αὐτῇ τὰς νεωτέρας ἐρεῖνας καὶ συγγραφὰς ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος, τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν χειρογράφων, τῶν σχέσεων τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τῆς χριστιανικῆς τέχνης, ἐπὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐν Αἰγύπτῳ Συρίᾳ, Ἑλλάδι καὶ Ρουμανίᾳ, τῆς ζωγραφικῆς καὶ εἰκονογραφίας. Ἐν τέλει ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις συγκροτηθέντος, Διεθνoῦς Βυζαντολογικοῦ Συνεδρίου καὶ περὶ τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν Βυζαντιολογίαν περιοδικῶν.

The Validity of Anglican Ordinations, by Mgr. Chrysostom Papadopoulos Archbishop of Athens, translated and prefaced by J. A. Douglas Ph. D., B. D. Vicar of St Luk's Camberwell, Hon. Canon of Southwark and Member of the Senate of the University of London, London 1931.—Ὁ Μαν γνωστὸς ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καὶ τῆς μεγάλης ἀγάπης πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς Douglas ἐφιλοπόνησεν ἀγγλικὴν μετάφρασιν τῆς πραγματείας τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου «Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, Ἐν Ἱεροσολύμοις 1925» μετὰ προλόγου καὶ σημειώσεων. Ἡ μετάφρασις κοσμεῖται ὑπὸ τῆς εἰκόνας τοῦ συγγραφέως, εἶναι δὲ ἀφιερωμένη εἰς τε τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Καντερβούριας καὶ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν.

W. D. Ross, Aristote, Préface de D. Parodi, Paris (Payot, 106, Boulevard St. Germain) 1930 8ον, σ. 419. Τιμὴ φρ. 30. Ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης Ross εἶναι Μαν γνωστὸς ἐκ τῶν περὶ τὸν Ἀριστοτέλη ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν Ἐποπτεῖαν τὴν ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης ἀναληφθεῖσαν μετάφρασιν τοῦ μεγάλου φιλοσόφου, ὁ ἴδιος ἐδημοσίευσεν ἀγγλικὴν μετάφρασιν τῆς Μεταφυσικῆς (1908) καὶ διάφορα μέρη τῶν Ἠθικῶν. Οὕτω δὲ παρασκευασθεὶς ὁ καθηγητὴς W. D. Ross ἐδημοσίευσεν εἰδικὸν σύγγραμμα περὶ Ἀριστοτέλους, ὅπερ ἔσχεν εὐρυτάτην διάδοσιν ἐν Ἀγγλίᾳ. Μετεφράσθη δὲ μέχρι τοῦδε εἰς πλείστας Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Πρὸ τίνος χρόνου ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Payot ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἔργων τῆς Ἐπιστημονικῆς Βιβλιοθήκης ἐδημοσίευσεν Γαλλικὴν μετάφρασιν τῆς ἀρίστης ταύτης συγγραφῆς τοῦ W. de Ross μετὰ προλόγου τοῦ D. Parodi ὑποδεικνύοντος τὰς μεγάλας ἀρετὰς αὐτῆς. Ἡ ἐξαιρετικὴ σαφήνεια καὶ ἡ ἀκρίβεια ἅμα δὲ καὶ βαθυτάτη γνῶσις τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους καθιστῶσι τὴν συγγραφὴν τοῦ Ἀγγλοῦ Καθηγητοῦ ἀρίστην ἐκ πάσης ἐπόψεως, ἀναμφιβόλως δὲ ὑπερτέραν τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθεισῶν περὶ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ μονογραφιῶν. Μετὰ τὴν βιογραφίαν καὶ τὴν ἀναγραφὴν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀριστοτέλους ἐκτίθεται ἡ Λογικὴ αὐτοῦ, ἡ Φυσικὴ (Φιλοσοφία τῆς Φύσεως) ἡ Βιολογία, ἡ Ψυ-

χολογία, ἡ Μεταφυσική, ἡ Ἠθική, ἡ Πολιτική, τέλος ἡ Ρητορική καὶ Ποιητική. Ἡ Γαλλικὴ μετάφρασις καθιστῶσα τὸ ἔργον τοῦ W. D. Ross προσωτότερον εἰς εὐρύτερον κύκλον ἀναγνωστῶν, εἶναι λίαν ἐπιμελημένη, σαφὴς καὶ ἀκριβής.

M. J. Rouët de Journal S. J. et J. Dutilleul S. J., Enchiridion Asceticum, Lbci-Patrum et scriptorum ecclesiasticorum ad Ascetism spectantes, Friburgi Br. (Herder et Co) 1930.—'Υπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην οἱ ἐλλογιμώτατοι τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουιτῶν μοναχοὶ M. J. Rouët de Journal καὶ J. Dutilleul κατὰ τὸ ὑπόδειγμα ἄλλων ἐγχειριδίων (οἷον Enchiridion Symbolorum τοῦ H. Denziger πλειστάκις μέχρι τοῦδε ἐκδοθέν, Enchiridion Patristicum καὶ Enchiridion Fontium Historiae ecclesiasticae antiquae) ἐφιλοπόνησαν λαμπρὸν Ἐγχειρίδιον, ἐν ᾧ μετ' ἐπιμελείας ἄκρι καὶ ἐπιστημοσύνης συνεκέντρωσαν 1336 εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀσκησιν ἀναγόμενα χωρία τῶν ἑλλήνων καὶ λατίνων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς «Διδαχῆς τῶν ἱε' Ἀποστόλων», κατέληξαν εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, περισυλλέξαντες συστηματικῶς τὰ κάλλιστα καὶ ἐκφραστικώτατα τῶν χωρίων καὶ ἀποθησαυρίζαντες πολυτίμους μαργαρίτας ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας τῆς ἀρχαίας ἀδιαρέτου Ἐκκλησίας. Ἐν τῷ καταρτισμῷ τῆς συλλογῆς ταύτης οἱ φιλόπονοι συντάκται τοῦ Ἐγχειριδίου εἶχον ὑπ' ὄψει καὶ νεωτέρας ἑλληνικᾶς ἐκδόσεις ἀσκητικῶν συγγραμμάτων ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων. Παρατιθέμενοι δὲ τὰ ἑλληνικὰ πρωτότυπα χωρία ὑπερσημείωσαν καὶ λατινικὴν μετάφρασιν χάριν τῶν λατίνων ἱεροσπουδαστῶν, δι' οὓς ἡ ἀρίστη αὕτη ἐκδοσις προορίζεται. Αὕτη δύναται νὰ εἶναι χρήσιμος καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας φοιτητὰς τῆς Θεολογίας καὶ ἱεροσπουδαστὰς τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν καὶ εἰς πάντα ἐν γένει ἐπιθυμοῦντα νὰ ἔχη πρόχειρον τὴν περὶ τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν καὶ τῆς ἀσκήσεως διδασκαλίαν. Ἐν τῇ παρατιθέται συστηματικῶς πίναξ ἐκτὸς τοῦ λεπτομεροῦς ἀλφαβητικοῦ.

Ὁ σεβ. Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων κ. Ἰεζεκιήλ, ἐξακολουθῶν τὰς ἀγιολογικὰς περὶ Θεσσαλῶν μελέτας, ἀνετύπωσε τὴν ἔτι 1805 Ἐνετίησεν τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσαν Ἀκολουθίαν τοῦ Ὁσιομάρτυρος Δαμιανοῦ τοῦ ἐκ Μυριόχθου τῆς Θεσσαλίας, μετ' ἰδίων προλεγόμενων. Ὁ Σεβ. ἀκολουθίαν τοῦ Ὁσιομ. Δαμιανοῦ ἀνεκδοτὸν ἐδημοσίευσε τὸ παρελθὸν ἔτος, ἐκ κώδικος ὃν ἀνεῦρεν ἐν τῇ διαλελυμένῃ Μονῇ Σιάμου τῶν Ἀγράφων ἐν παραβολῇ μὲ ὁμοίαν ἐκ κώδικος τῆς ἐν Τυβίγγῃ τῆς Γερμανίας Βιβλιοθήκης προμηθευθεὶς φωτογραφικὰ ἐκείθεν ἀποτυπώματα. Ἦδη ἀναδημοσίευσας τὴν ἐν ἔτι 1805 Ἐνετίησιν ἐκδοθεῖσαν ἑτέραν ἀκολουθίαν, ὁ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος διὰ μακρῶν προλεγόμενων ἐξετάζει τίς ὁ πιθανῶς συνθέτης τῆς πρώτης Ματθαῖος ἐν τῇ ἀκροστιχίδι ἀναφερόμενος, ὡς καὶ ποῖος οἱ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀκολουθίᾳ ἀναφερόμενος Διονύσιος Ἱερομ. Παπαδόπουλος ὁ συνθέτης, καὶ οἱ ἐπιστατήσαντες Ἰάκωβος ἀρχιμ. τῆς Μητροπόλεως Δαρίσης καὶ Βησσαρίων Χ' Γεωργίου ὁ καὶ δαπανήσας. m.

Zeitschrift für die Neutest. Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche. Διεύθυνσις H. Lietzmann.

Ἐξεδόθη τὸ 3 καὶ 4 τεύχος τοῦ ἔτους 1930, περιέχον πραγματείας τοῦ Schwartz (Zum Decretum Gelasianum), Bultmann (Untersuchungen z. Johannevan Ge), Hirsch (Zwei Fragen zu Galater 6), Herrmann (Johannes Philoponus als Monophysit), Bickermann (Zur Datierung des Pseudoaristees) κ. ἄ., ἔτι δὲ καὶ βιβλιογραφικὰ σημειώματα. Π.Ι.Μ.

Adolf Deissmann, Die Schicksale des N. Testaments. Σελ. 37 Berlin 1930. Ἡ μετὰ χειρὸς πραγματεία τοῦ γνωστοῦ σοφοῦ τῆς Κ. Διαθήκης ἔρευνητοῦ εἶναι ἐπιτυχημένη μορφή τοῦ κατὰ τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον ἀπαγγελθέντος ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου πρυτανικοῦ αὐτοῦ λόγου καὶ ἀσχολεῖται περὶ τὰς τύχας καὶ τὴν τεραστίαν ἐπίδρασιν τῆς Κ. Διαθήκης διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἀφορμὴν μὲν λαμβάνει ὁ σ. ἐκ τῆς φρασιαλογίας τοῦ πρυτανικοῦ ὄρκου «Sic me Deus adjuvet et Sanctum Dei Evangelium!». Τελευτᾶ δὲ τὸν λόγον δι' εὐγλωττου καὶ θεο-

μῆς παραinéσεως, ὅπως τοῦ τόνου διδομένου ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου χρησιμοποιοῦσιν αἱ πνευματικαὶ τοῦ εὐαγγελίου δυνάμεις διὰ τὴν ἠθικὴν ἀναγέννησιν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Π. Ι. Μ.

A. d. Deissmann, Der Name Jesus ἐκ σελ. 41. Berlin 1931. Τὸ παρὸν μικρὸν τεύχος, ὅπερ εἶχε τὴν καλωσύνην νάποστειλῆ ἡμῖν μετὰ τοῦ πρυτανικοῦ τοῦ λόγου ὁ σοφὸς Γερμανὸς συνάδελφος, ἀποτελεῖ ἀνατύπωσιν ἐκ σειρᾶς μελετῶν παντοδαπῶν θεολόγων δημοσιευθεῖσῶν ὑπ' αὐτῶν καὶ τοῦ Bell ὑπὸ τὸν τίτλον «Mysterium Christi». Ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ ὁ σ. λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ παρεξηγήσεως τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ γενομένης ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ λογίου Ben. Smith («Der vorchristliche Christus»), ἀποδεικνύει δι' ἄδρῶν ἐπιχειρημάτων, ὅτι τὸ ὄνομα Ἰησοῦς δὲν κατέστη προσωπικὸν ὄνομα ἀπὸ ἀρχικοῦ ὀνόματος λατρείας, ὡς ἐφαντάσθη ὁ Smith, ἀλλὰ τοῦναντίον ἀπὸ ὀνόματος προσωπικοῦ, Ἰησοῦ τοῦ ἀπὸ Ναζαρεθ κατέστη ὄνομα ὀρισμένης λατρείας, τῆς λατρείας τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Ἡ ὁδὸς, λέγει, αὕτη εἶναι ἡ πραγματικὴ ὁδὸς τῆς χριστολογίας. Π. Ι. Μ.

H. Weinel, Eigentum, Evangelium und Gesellschaft. σελ. 37. Göttingen 1930. Ἡ μετὰ χεῖρας μικρὰ μελέτη, ἣτις ἀποτελεῖ ἀπόσπασμα ἐκ τῶν πρακτικῶν τοῦ τελευταίου γερμανικοῦ εὐαγγελικοῦ κοινωνικοῦ συνεδρίου τοῦ ἐν Βρεσλαννίᾳ κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούνιον συνελθόντος, εἶναι ἀνακοινώσις τοῦ γνωστοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἰένης ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ. Ὁ σ. λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῶν ἐν τῇ σημερινῇ γερμανικῇ θεολογίᾳ παρατηρουμένων ἀντιγνωμιῶν περὶ τῆς ἰδιοκτησίας ἀπὸ χριστιανικῆς ἐπόψεως, θέτει ἐκ νέου τὸ ζήτημα ἐπὶ τάπτης καὶ τὸ συμπέρασμα τῆς ἐρεύνης αὐτοῦ εἶναι τὸ ἐξῆς. Διὰ τὸν χριστιανὸν τὸ δικαίον καὶ ἡ ἰδιοκτησία εἶναι πράγματα δευτερευούσης σημασίας. Πρωτευούσης δὲ σημασίας διαυτὸν εἶναι ἄλλοι τε λόγοι τῆς Κ. Δ. καὶ δὴ καὶ οἱ λόγοι τοῦ Παύλου «οὐκ ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρωσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν ἀγνίῳ πνεύματι». Ἡ δὲ πίστις καὶ ἡ ἐν τῷ Θεῷ ζωή, ἣτις πρὸ πάσης ἠθικῆς ἐγκείται κυρίως ἐν τῇ πίστει, κατὰ τὸν W., εἶναι ἡ βαθεῖα πηγὴ, ἐξ ἧς ἀναβλύζει δύναμις καὶ θάρρος πρὸς ἐργασίαν διὰ τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ κόσμου εἰς κόσμον τοῦ Θεοῦ. Π. Ι. Μ.

Hans Lietzmann Ein Beitrag zur Mandäerfrage. Berlin 1931. Διὰ τῆς μετὰ χεῖρας ἐργασίας, ἣτις ἀποτελεῖ ἀνακοινώσιν ἐν τῇ προσωπικῇ ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν (Βερολίνου) ὁ ἀκαταπόνητος τοῦ Harnack διάδοχος, πραγματεύεται περὶ τοῦ φλέγοντος σήμερον θρησκευτολογικοῦ καὶ θεολογικοῦ ζητήματος, περὶ τῆς σχέσεως τῶν Μανδαίων πρὸς τοὺς λεγομένους μαθητὰς τοῦ Ἰωάννου (τοῦ Βαπτιστοῦ) καὶ πρὸς τὸ τέταρτον εὐαγγέλιον. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν R. Bultmann, ὅστις ὑπὸ τὰς διαμαρτυρίας τῶν Peterson, Burkitt, Lagrange κ. ἄ. εἶχε προσπαθήσει νὰ λύσῃ καταφατικῶς τὸ πρόβλημα, καὶ εἶχε φθάσει μέχρι τοῦ ἰσχυρισμοῦ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὡς μαθητῆς δῆθεν τοῦ Ἰωάννου ἦτο οἰκείος πρὸς τὸν μανδαϊκὸν κύκλον τῶν Ἰδεῶν, ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς ἀποδεικνύει διὰ σοβαρῶν ἐπιχειρημάτων, ὅτι οἱ Μανδαῖοι δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τοὺς ἀρχαιοτάτους μαθητὰς τοῦ Ἰωάννου καὶ ὅτι τὰ σωζόμενα συγγράμματα καὶ τὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα τῶν Μανδαίων ἀντὶ νὰ ἀσκήσωσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὸν πρωτόγονον Χριστιανισμόν, τοῦναντίον ἐδέχθησαν ἰσχυροτάτην ἐπίδρασιν παρὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χριστιανισμοῦ.

Ὡς καταλείδω δὲ τῆς ἐρεύνης αὐτοῦ ἐπάγεται ὁ σ. ὅτι ἀπαγορεύεται ἀπολύτως ἡ σήμερον συνήθως ἀκριτος χρησιμοποίησις πάντων τῶν σερμμάτων τῆς μανδαϊκῆς γραμματικῆς ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς Κ. Διαθήκης καὶ ὅτι τὸ πρόβλημα ἐγκείται «ἐν τῷ ἐξερρευνῆσει τοῦ ἐκ χριστιανισμοῦ μᾶς ἀνατολικῆς γνώσεως καὶ οὐχι ἐν τῇ ἀναζητήσει γνωστικῶν βάσεων τοῦ πρωτογενοῦ χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς Μανδαίοις». Π. Ι. Μ.

Dr Vasile Tarnavski, Introducere in sintele cărți ale Testamentului vechiu. Σελ. 656. Cernauti 1928. Ἐμπειριστατομένη καὶ συντηρητικὸν ἀρχῶν εἰσαγωγή εἰς τὴν Π. Δ. ἐν ρουμανικῇ γλώσσῃ, ἔργον τοῦ ἐν Τσερναουτσι (Τσέρνοβιτς) καθηγητοῦ τῆς ἐρμηνείας τῆς Π. Διαθήκης. Π. Ι. Μ.